

► Bert Gasenbeek *Historicus*

Het is zondag 17 september 1944. Op klaarlichte dag worden de manschappen van de 101ste Amerikaanse luchtlandingsdivisie, ondanks aanhoudende beschietingen, uit Dakota's gedropt nabij Eindhoven, als onderdeel van de Operatie Market Garden van de geallieerden om nazi-Duitsland te verslaan. Op 18 september maakt de divisie contact met het Britse landleger en wordt Eindhoven bevrijd. De blijdschap hierover is echter van korte duur. Op 19 september bombardeert de Luftwaffe de stad. Het aantal slachtoffers onder de burgerbevolking is groot. De geallieerden worden materieel en persoonlijk zwaar getroffen. Het kan bijna niet anders of Van Praag en het gezin Van den Berkhof moeten op de Heezerweg iets vernomen hebben van deze oorlogshandelingen, maar daar is niets over bekend.

Jaap van Praag was in oktober 1943 bij Fenco van den Berkhof (1916-2005) ondergedoken nadat hij en zijn vrouw Martje zes weken in het huis van bewaring in Rotterdam hadden gezeten, omdat ze geholpen hadden Joodse kinderen onder te duiken. Martje en hun driejarige zoon Erik doken elders onder. Van Praag kende Fenco van den Berkhof van een jeugdherbergtocht. Fenco was getrouwd en had één kind en werkte bij Philips als correspondent. Hij woonde in een huis aan de rand van Eindhoven. Na de Tweede Wereldoorlog zou Fenco een van de steunpilaren en directeur worden van het in 1946 opgerichte Humanistisch Verbond (HV).

De bezieler Jaap en de organisator Fenco hebben in 1944 aan de wieg gestaan van het latere HV. Jaap van Praag: 'Met Fenco praatte ik toen nogal eens, vooral toen de invasie begon, dus in juni 1944. We wasten dikwijls samen af en dan stonden we zo te praten [...] Toen had ik al het idee van een humanistisch verbond. Dat idee was er al. Want toen wist ik toch wel wat het zou moeten worden. Niet met de bedoeling dat ik het op zou richten nog, maar het moest er zijn. En we zaten elkaar soms op te juttten zo van ja, dan gaan we dit doen en dan word jij administrateur.'

